

Юлія ПОТОЦЬКА,

викладач циклової комісії з педагогічної освіти

Університетського коледжу Київського університету імені Бориса Грінченка

У сучасному світі інтернет — один із основних засобів обміну інформацією. Першість у виконанні комунікативної ролі в інтернет-просторі утримують соціальні мережі, оскільки кількість їхніх користувачів постійно зростає. Підлітки є найактивнішою віковою категорією користувачів, тому фахівцям психологічної служби варто знати, який вплив соціальні мережі мають на їхню свідомість. Адже іноді в завзятих «юзерів» виникає інтернет-залежність, з'являються поведінкові розлади тощо

Підлітки в соціальних мережах, або досліджуємо інтернет-загрози

Нині будь-яку інформацію можна отримати, не виходячи з дому. Цим активно користується молодь, зокрема діти підліткового віку. Саме вони є найбільш вразливою аудиторією серед інтернет-користувачів, зареєстрованих у соціальних мережах, оскільки підлітковий вік — період, коли дитина не завжди може адекватно реагувати на оточення. Окрім того, підлітки — несформовані особистості, які здебільшого зовсім не підготовлені до реальних небезпек віртуального простору.

Кожен підліток має свої **причини для реєстрації в соціальних мережах**, зокрема:

- можливість знайти знайомих чи друзів;
- можливість відновити колишні взаємини, стосунки;
- спосіб підтримувати зв'язки і заводити нові знайомства.

За рахунок молоді соціальні мережі будуть розвиваються й надалі, утілюючи свою основну мету — створення альтернативного інформаційного поля.

Дослідження впливу соціальних мереж на розвиток інтелекту підлітків

Науковці почали **вивчати соціальні мережі як явище** ще у 1930-тих роках. Однак сам термін виник у 1954 році і не мав нічого спільного з інтернетом. Поняття «соціальна мережа» увів в обіг соціолог Джеймс Барнс (*James Barnes*), який так назвав соціальну структуру, що складається з групи вузлів, якими є соціальні об'єкти (люди або організації) і зв'язки між ними (соціальні взаємини).

Творча група соціальних педагогів (далі — творча група) Деснянського району міста Києва, провела локальне дослідження, яке полягало у вивченні ставлення підлітків, їхніх батьків та педагогів до соціальних мереж.

Завдання дослідження передбачало визначення впливу соціальних мереж на інтелектуальну активність підлітків, які ними користуються. Експертами з цього питання виступили батьки, педагоги і підлітки віком 14–16 років.

У межах дослідження творча група провела анкетування, а також використала статистичний і порівняльний методи. Окрім того, на початковому та підсумковому етапах дослідження було застосовано методи вивчення літератури й узагальнення результатів відповідно.

Під час проведення дослідження впливу соціальних мереж на інтелектуальну активність підлітків було опитано **кілька груп респондентів**:

- педагоги — учителі навчальних закладів міста Києва;
- підлітки віком 14–16 років — учні навчальних закладів міста Києва;
- батьки дітей віком 14–16 років.

Кожна із груп складалася із 60 осіб.

Гіпотеза дослідження — підлітки вважають негативним вплив соціальних мереж на розвиток інтелекту та інтелектуальну активність.

Об’єктом дослідження обрано соціальні мережі, як чинник інтелектуального розвитку підлітків.

Предметом дослідження став негативний вплив соціальних мереж на інтелектуальний розвиток підлітків.

Результати опитування в двох групах дорослих і групі підлітків подано в *Таблиці*.

Запитання	Відповіді респондентів (%)		
	батьки	педагоги	підлітки
Якими соціальними мережами Ви користуєтесь? (Оберіть кілька варіантів)			
odnoklassniki.ru	63	63	16
facebook.com	35	23	23
connect.ua	8	-	6
vkontakte.ru	63	65	100
m.my.mail.ru (Мой мир)	13	6	10

Інші	-	-	12
Як часто Ви користуєтеся соціальними мережами?			
Щодня	38	50	67
Кілька разів на тиждень	25	24	17
Раз на тиждень	17	13	10
Рідко (за необхідністю)	20	13	6
Із якою метою Ви користуєтеся соціальними мережами? (Оберіть кілька варіантів)			
Розваги і відпочинок	36	31	40
Спілкування	40	76	71
Спостереження за друзями, знайомими	11	16	11
Можливість отримання нових знань і вмінь	13	58	18
Які можливості дають Вам соціальні мережі?			
Приємно проводити дозвілля	66	58	80
Інтелектуально розвиватися	34	42	20
Які, на Вашу думку, головні недоліки соціальних мереж? (Оберіть кілька варіантів)			
Ризик спілкування з людьми, які приховуються за вигаданими «масками»	71	63	56
Відсутність цензури (можна говорити будь-що)	53	48	20
Інфантильний підхід у спілкуванні	8	10	6
Непомітне гаяння часу	43	55	41
Поглиблення комплексів комунікації в дітей та підлітків	30	38	15
Які, на Вашу думку, головні переваги соціальних мереж? (Оберіть кілька варіантів)			
Можливість спілкуватися на відстані	63	90	76

Відсутність цензури (можна говорити будь-що)	6	1	31
Можливість знаходити нових друзів	30	25	53
Відсутність візуального (вербального) контакту	1	-	16
Коли б Ви зайнялися інтелектуальною працею: «до» чи «після» відвідування соціальної мережі?			
До	78	75	53
Після	22	25	47
Чи сприяють, на Вашу думку, соціальні мережі розвитку інтелекту?			
Так	45	45	57
Ні	55	55	43
Чи відчуваєте Ви зниження інтелектуальної активності, якщо тривалий час знаходитесь в соціальній мережі?			
Так	60	51	25
Ні	40	49	75
Чи відчуваєте Ви вплив мережевого сленгу на Ваше мовлення?			
Так	38	28	21
Ні	62	72	79
Чи вважаєте Ви, що соціальні мережі викликають залежність?			
Так	70	81	44
Ні	30	19	56
Чи відмовилися б Ви від користування соціальною мережею через загрозу погіршення здоров'я (головні болі, погіршення зору, болі у спині, загальмованість психічних реакцій тощо)?			
Так	81	83	75
Ні	19	17	25
Що Ви зробили б після тривалого перебування в соціальній мережі?			

Вийшли на прогулянку	30	45	61
Лягли спати	41	45	35
Відвідали ще одну соціальну мережу	11	1	8
Зайнялися фізичними вправами	15	11	18
Інше	3	6	15
Чи варто батькам обмежувати своїм дітям доступ до соціальних мереж?			
Так	92	96	32
Ні	8	4	68

Порівняння результатів дослідження

Підлітки проводять у соціальних мережах значну частину свого часу. Вони віддають перевагу одночасному користуванню кількома соціальним мережам, що свідчить про їхнє бажання бути в центрі уваги, мати якнайбільше контактів та інформації.

Експертна оцінка педагогів, батьків та підлітків негативного впливу соціальних мереж на розвиток інтелекту є неоднозначною. Із одного боку, вони вбачають у соціальних мережах можливості для інтелектуального розвитку особистості, а з іншого — відповіді респондентів на «запитання-пастки» анкети дають можливість зробити припущення, що вплив соціальних мереж на інтелект переважно є негативним і проявляється у зниженні рівня інтелектуальної активності після перебування в мережі.

Тож свідомо підлітки не визнають негативний вплив соціальних мереж на свій інтелектуальний розвиток, однак їхні відповіді на «запитання-пастки» анкети частково **підтверджують гіпотезу дослідження**. Це «неусвідомлення» можна **пояснити такими чинниками**:

- особливості підліткового віку;
- бажання мати багато друзів;
- прагнення хизуватися і самостверджуватися за допомогою простору соціальних мереж.

Зв'язок соціальних мереж із розвитком інтелекту в підлітків прослідковується також у тому, що учням часто зовсім нескладно виконати домашнє завдання, якщо в них є доступ до мережі інтернет. Однак така підготовка до навчання призводить до того, що підлітки іноді перестають мислити, послуговуючись виключно інформацією з інтернет-ресурсів.

Соціальні мережі також мають переваги — вони дають змогу підлітку доволі мобільно налагодити зв'язки з будь-ким: однокласниками, учителями тощо. Окрім того, у широкому розумінні сприяють технічному розвитку суспільства.

Отже, соціальні мережі — це віртуальний простір корисних, але іноді небезпечних, можливостей. Якщо підліток пам'ятатиме про безпеку в інтернеті та дотримуватиметься нескладних правил, він уникне того, що може його налякати або завдати йому шкоди. Дорослі, а саме батьки і педагоги, мають навчити дитину грамотно поводитися в соціальних мережах. Також їм варто пам'ятати, що **змістовне цікаве дозвілля** є запорукою нівелювання впливу соціальних мереж та інтернету на особистість підлітка.

Поради для батьків підлітків щодо запобігання загрозам у соціальних мережах

- ✓ Установіть у вас вдома правила користування інтернетом.
- ✓ Поговоріть із дитиною про її досвід спілкування в соціальних мережах.
- ✓ Простежте, щоб дитина дотримувалася вікових обмежень, установлених на сайтах. Здебільшого рекомендований вік для реєстрації в соціальних мережах становить більше 13 років.
- ✓ Навчіться самі користуватися соціальними мережами. Оцініть сайти тих інтернет-спільнот, користувачем яких є ваша дитина. Переконайтеся, що і ви, і вона розумієте політику конфіденційності та правила поведінки на подібних ресурсах.
- ✓ Наполягайте на тому, щоб дитина ніколи особисто не зустрічалася з тим, із ким вона спілкується лише в соціальній мережі. Попросіть її спілкуватися поза мережею виключно з людьми, яких вона знає особисто.
- ✓ Переконайтеся в тому, що ваша дитина не вказує на сторінці в соціальній мережі своє повне ім'я і прізвище, а використовує лише ім'я або псевдонім. Також простежте, щоб вона не висвітлювала своє приватне життя.
- ✓ Пересвідчіться в тому, що у профілі вашої дитини в соціальній мережі відсутня інформація, за якою можна ідентифікувати її особу.
- ✓ Зверніть увагу вашої дитини на те, що після публікації в соціальній мережі будь-якої інформації або фотографій (своїх або з іншими людьми) будь-хто зможе отримати доступ до цих даних. Адже після публікації в інтернеті тексту або зображення їх складно контролювати: вони можуть бути скопійовані та збережені одночасно в кількох різних місцях, тому повне їх видалення може стати неможливим.

- ✓ Розкажіть дитині про інтернет-загрози до того, як вона стане користувачем соціальних мереж. Також розкажіть їй про дії у разі кіберпогрози: якщо у дитини виникло відчуття погрози від когось через соціальну мережу, вона одразу має повідомити про це батьків або вчителів.